

Protocol

da la 1. radunanza generala da la Società PRO IDIOMS Engiadina

Data ed ura: marcurdi, ils 13 gün 2012 a las 20.00

Lö: auditori dal Parc Naziunal Svizzer a Zernez

Tractandas

1. Salüd
 2. Protocol (publichà sün nossa pagina d'internet www.proidioms.ch)
 3. Rapport presidial
 4. Rendaquint
 5. Rapport revisuors da quint
 6. Referat da Romedi Arquint: „*La Lia Rumantscha sto gnir restructurada*“
 7. Böts 2012 / 2013
 8. Premi idiomatic
 9. Pro Idioms Surselva (quista tractanda es gnüda agiunta al cumanzamaint da la radunanza)
 10. Varia
-

1. Salüd

La radunanza generala 2012 cumainza cun ün bivgnaint musical dal quartet vocal Amacanto. Lura po salüdar Domenic Toutsch a raduond 140 preschaints. Bundant 50 personas our da la politica s'han s-chüsadas pervi da la sairada da cumpagnia da la sessiun dal Grond cussagl in Samignun. Reguard la glista da tractandas propuona Domenic Toutsch d'agiunscher davo la tractanda 8 üna tractanda *Pro Idioms Surselva* per pudair dar il pled a la delegaziun da la Surselva. La radunanza es perincletta cun quist müdamaint.

Sco scrutinaduors vegnan elets Annina Mengiardi e Gian Reto Scandella.

2. Protocol

Il protocol da la radunanza da fundaziun dals 14-1-2011 vain approvà unanimamaing. Il protocol es stat publichà sülla pagina d'internet e perquai prelegia l'actura be singuls citats our da tal.

3. Rapport presidial

S-chars ün on e mez davo la fundaziun da Pro Idioms Engiadina po Domenic Toutsch dar ün sguard inavo sün ün temp plain activitats e surtuot sün ün immens sustegn davart da la

populaziun rumantscha. Cun grond plaschair po' l manzunar la fundaziun da la Pro Idioms Surselva chi ha gnü lö als 2 favrer dal 2011 a Trun. In seguit han gnü las duos secziuns üna fich agreabla e stretta collavuraziun ed han raggiunt a la fin finala quai cha avant ün on paraiva amo impussibel. Cul "impussibel" manaja el surtuot la decisiun chi'd es gnüda tratta in december 2011 dal Grond cussagl, d'edir ils mezs d'instrucziun chi vegnan declerats obligatorics dal departamaint d'educaziun darcheu eir i'ls idioms e quai cun ün resultat da 63:37 vuschs. Quista decisiun revochescha la decisiun dispittaipla chi d'eira gnüda tratta dal 2003 d'edir nouvs mezs d'instrucziun be plü in rumantsch grischun, üna decisiun chi nu d'eira juridicamaing correcta. Implü po Domenic Toutsch manzunar l'ediziun dal mez da matematica per la prüma classa chi d'eira gnü declerà obligatoric dal departamaint d'educaziun sainza gnir miss a disposiziun a nossas scoulas idiomaticas. La Pro Idioms ha tradüt e squitschà ils mezs in vallader, puter e sursilvan sün agens cuosts. Tuot las scoulas da l'Engiadina e da la Surselva chi instruischan i'ls idioms han cumprà ils cudeschs da quint quist on pro la Pro Idioms e grazcha a la bainvuglientscha da blers cumüns e da cuntribuziuns dad otras instituziuns s'haja pudü vender ils cudeschs a las scoulas pel listess predsch sco la Chasa editura per mezs d'instrucziun dal chantun Grischun. Deplorabel, ma vaira! Quista acziun na previssa es statta per las duos suprazanzas üna gronda sfida ed es statta pussibla be causa l'ingaschamaint da bleras personas.

In 16 cumüns chi vaivan introdüt il rg sco lingua d'alfabetisaziun sun gnüdas inoltradas iniziativas per tuornar dal rg pro l' idiom. 13 cumüns han decis da tuornar pro l'idiom. La Val Müstair ha decis il retuorn cun üna partecipaziun da vuschar da 76,8%. La decisiun es eir statta clera cun 2/3 da las vuschs a favur dals idioms.

Domenic Toutsch deplorescha cha regard il retuorn dal rg pro'ls idioms vegnan uossa ils iniziants chastiat perquai cha'l retuorn ha da funcziunar da suot insü. Il cumün da Sagogn ha decis da tuornar listess cun tuot las classas a partir da l'on chi vain inavo pro l'idiom e Domenic spera sün curaschi eir dals oters cumüns chi han amo da decider.

Implü admonischa'l cha scha l'iniziativa ch'üna gruppa dad aderents dal rg voul lantschar per sforzar l'introducziun dal rg in scoula vess da gnir missa avant a la populaziun tudais-cha, schi cha quai füss tenor el giovà cul fö.

El fa eir attent sülla gronda pussanza cha las medias han per masinar las infuormaziuns uschè sco ch'ellas vöglian. Uschè nun ha per exaimpel nossa Posta Ladina rapportà cun gnanc'ün pled cha PI haja edi il nouv cudesch da matematica. Nos agen cumuniquè da pressa es gnü plazzà in ün chantun chi bod gnanca nu's ha dat bada.

Il president ingrazcha ad Anna Chatrina Brunold per seis ingaschamaint sco actuara e tilla surdà ün arrandschamaint da fluors.

4. Rendaquint

Monika Toutsch preschainta il rendaquint cun entradas da Fr. 55'190.—e sortidas da fr. 41'073.45 chi serra cun ün vanz da fr. 14'116.55.

5. Rapport revisuors da quint

Duonna Claudia Bauer prelegia il rapport dals revisuors e sün sia proposta dà la radunanza discharg a la chaschiera ün sincer ingrazchamaint per sia lavur.

6. Referat da Romedi Arquint: „La Lia Rumantscha sto gnir restructurada“

In seis referat manzuna Romedi Arquint cha la LR nu rapreschainta l'intera rumantschia, ch'ella saja ün'associaziun istorica cun ün specturm relativmaing stret. Important per ün'organisaziun da tet füssa tenor el ch'ella saja rapreschantativa e cha tuot as possa identifichar cun quella. Che fuorma cha quella stuves avair sto esser üna sfida chi ha da gnir tutta per mans prosmamaing e chi savess dar amo teir rumpatestas.

7. Böts 2012/2013

Chatrina Urech preschainta ils böts da Pro Idioms:

1. *Garantir l'adöver da l'idiom scu lingua d'alfabetisaziun e da scoula*
2. *S'ingascher per mezs d'instrucziun idiomatics per nossa scoula populera*
3. *Musser l'opiniun da la populaziun invers il rg in scoula*
4. *Pisserer cha'l cumpromiss vegna accepto scu previs*
5. *Observer e reagir in cas da bsögn:*
 1. *plaun d'instrucziun 21*
 2. *svilup in Val Müstair*
6. *Mantegner la collavuraziun culla Pro Idioms Surselva*
7. *Mantegner la Pro Idioms scu vusch d'üna granda part da la populaziun rumantscha*
8. *Pretender cha'l chantun Grischun surpiglia sia respunsabilted invers sias linguas e metta a disposiziun ils mezs d'instrucziun necessaris i'ls idioms*

8. Premi idiomatic

Chatrina Urech e Curdin Brunold survegnan il premi idiomatic per lur traducziuns dals mezs da matematica 1 in vallader e puter. In ün möd divertent surdà Linard Neuhäusler il premi a Chatrina e Curdin.

9. Pro Idioms Surselva

La delegaziun da la Surselva rapreschantada cun lur president Heinrich Berther, Francestg Friberg, Curdin Maissen, Tresa Deplazes, Carin Cadruvi e Brida e Vitus Sgier Gartmann retschaivan ün grond applaus.

Heinrich Berther manzuna cha ün grondius fenomen raggiunt dal 2012 saja stat la buna collavuraziun tanter l'Engiadina e la Surselva.

El renda attent a l'iniziativa previssa dals aderents dal rg chi chava tenor el la fosa pel rumantsch.

Per Heinrich Berther es la convivenza tanter ils idioms e'l rg pussibla e realistica. Gronda lavur e bainvuglientscha sajan il früt dal memorandum chi vain recugnuschü da la PIE, PIS, LR e da rapreschantants dal rg. Heinrich Berther loda la collavuraziun e'l respet da la LR invers ils idioms in quist connex. El spera da pudair collavurar inavvat culs differents partits in ün möd constructiv vi da quist model per pudair pussibilitar üna buna instrucziun in nossas scoulas.

10. Varia

- Renata Bott rapporta da la gronda majorità in Val Müstair chi ha vuschà per ün retuorn dal rumantsch grischun inavo pro l'idiom cun 597 cunter 317 vuschs cun üna partecipaziun da vuschar da 76,8%. Ella deplorescha cha'l recuors chi d'eira gnü inoltrà dals genituors per pudair tuornar cun tuot las classas inavo pro l'idiom saja gnü refusà dal güdisch administrativ. Pels genituors saja quai üna situaziun terribla.
- Urs Cadruvi deplorescha cha la soluziun dal memorandum chi'd es gnüda s-chaffida cun lungas discussiuns e blera lavur nu vegna uossa sustgnüda dals aderents dal rumantsch grischun. L'iniziativa previssa til fa pissers.
- Curdin Brunold ingrazcha a D. Toutsch e sia duonna Monika per lur instancabla lavur a favur dals idioms e surdà in nom da la suprasanza ün pitschen regal in nom da la Pro Idioms.
- Cun chanzuns dal quartet Amacanto va nossa radunanza a las 22.45 a fin. Il cumün da Zernez ha darcheu sport ün'aperitiv per star amo ün mumaint da cumpagnia.

Pel protocol:

Anna Chatrina Brunold-Riatsch
actuaa PIE